

Sant Galderic: patró dels pagesos catalans

Jordi Salat

Introducció

El determinant principal d'una cultura és l'esperit del lloc

Lawrence Durrell (Autor del llibre de 4 volums "El Quartet d'Alexandria")

L'espiritualitat vernacla es canalitzava per mitjà dels cultes als llocs sagrats, als municipis on s'agrupaven els pobladors i també com a conjunt, a nivell nacional. A les tradicions culturals, com l'esmentada en el llibre de E. C. Agrippa que fa referència a la filosofia oculta segons l'Ars Magna de Ramon Llull, ja es parla dels anomenats "àngels nacionals". A l'esmentat llibre, *De Occulta Philosophia In Artem Breuem Raimundi Lullii*, que l'autor va dedicar a l'alemany Carles V, emperador d'Europa, del qual n'era conseller, en el capítol XXI, que porta per títol "l'Obediència al nostre Geni i la manera de descobrir la seva naturalesa" ens diu el següent: *Així com, cada país (nació) té la seva estrella certa en el cel i la seva imatge celeste, també té en les jerarquies supercelestes una Intel·ligència que el governa i protegeix*. Les diverses interpretacions culturals han adoptat aquesta creença a la seva manera. L'Església Catòlica va recollir aquesta tradició assignant-hi noms de sants diversos, però, tot sovint, hi assignava el nom de l'arcàngel Sant Miquel, el qual, per altra banda, el trobem en la majoria de llocs relacionats amb verges negres com és el cas de Montserrat on hi té dedicada una ermita.

Actualment se celebra a Catalunya la festivitat de Sant Jordi com a patró nacional, però, quan la nació catalana va començar a refer-se des dels Pirineus, Sant Galderic era considerat, a més de patró dels pagesos, una mena de sant nacional, perquè era un sant nascut en aquelles terres que han estat el bressol de la catalanitat.

Biografia de Sant Galderic

El nom de "Galderic", és derivat de la llengua alemanya "Gaut" que vol dir "Déu" i "Eric" que vol dir "Servidor". Podríem traduir el nom per "Aquell qui està al servei de Déu". Sant Galderic va néixer l'any 820 en el si d'una família catalana, a la vila occitana de Vilavella, a la qual, actualment, s'ha posat el nom de Sant Galderic. Aquesta localitat és situada a prop dels municipis de Miralpeix, Fanjeaux, Castellnaudary i la ciutat de Carcassona. Les terres que ocupen aquestes ciutats occitanes i d'altres de catalanes, avui formen part de França. Són terres molt visitades per aquells que fan turisme cultural per l'anomenada ruta del càtars i els seus castells. La festivitat de

Sant Galderic es celebra el dia 16 d'Octubre. Se'l representa iconogràficament acompanyat per dos bous que llauren, vestit amb casaca tancada pel mig amb botons fins el coll i cenyida amb un cinturó. Els pantalons fins als genolls i unes polaines a les cames. Els atributs característics són un manoll d'espigues de blat a una mà i una agullada a l'altra.

Mort l'any 900, ràpidament s'esdevingueren un seguit de miracles i l'any 990, va ser canonitzat com a sant en el Concili de Narbona. El cos de Sant Galderic va ser enterrat al monestir de Sant Martí del Canigó. El monestir del Canigó, on originàriament, igual com a Montserrat, Ripoll i altres monestirs benedictins, hi havia el culte a la imatge d'una verge negra, esdevingué un monestir santuari i lloc de pelegrinatge nacional especialment des del 1.014.

Simbologia associada a Sant Galderic

La figura de Sant Galderic, en allò que fa referència a la seva simbologia nacional catalana, està molt lligada a la nissaga dels comtes d'Urgell i els descendents del comte Guifré el Pelós, en qui està l'origen del simbolisme nacional dels 4 pals, que va ser el fundador del monestir de Sant Martí del Canigó, la muntanya sagrada dels catalans.

Sant Galderic està relacionat amb la llengua catalana, el símbol dels 4 pals, les verges negres, amb una determinada manera d'entendre la cristiandat, i amb d'altres símbols i llocs catalans. Quan les tropes franceses van apoderar-se d'aquelles terres, les seves relíquies, amb la finalitat de protegir-les, foren portades a l'església del monestir romànic de Sant Pau del Camp de Barcelona. Anys més tard, van ser retornades al monestir de Sant Martí del Canigó.

Jacint Verdaguer li dedica uns versos : *De sant Galderic en la veïna altura / enfondeix l'ermità una sepultura / humitejant la terra en tristos plors*"

El culte a Sant Galderic als Països Catalans

Degut a que en el Concili de Trento – en el que es va condemnar el pensament dels càtars i als cabalistes – es va donar facultats als reis espanyols, - aleshores ja castellanistes -, a nomenar bisbes i abats, i començaren a venir bisbes castellans als Països Catalans, sobretot a partir de 1714, el culte a Sant Galderic, el sant català, va ser substituït pel culte a "San Isidro", un sant de Madrid canonitzat

posteriorment a 1492 - l'any de l'expulsió dels jueus i cabalistes -, en concret, l'any 1620. Uns 700 anys després de Sant Galderic.

Alguns municipis catalans conserven i recuperen el seu culte, però malgrat els anys que portem d'Estatut d'Autonomia, actualment el seu culte encara no és oficial i la majoria de municipis catalans fan les fires per "San Isidro"- en català li han posat "Sant Isidre" - i no per "Sant Galderic" que és com era quan Catalunya tenia més llibertat nacional. Moltes cooperatives agrícoles de pagesos porten el nom de "Sant Isidre", - la mateixa agrupació de pagesos catalans es diu encara "Institut Agrícola de Sant Isidre -. A la majoria de pobles catalans, hi ha un carrer dedicat a "Sant Isidre" perquè és un símbol espanyol que encara perdura. A la revista "De Cap a Peus" que s'edita a Sant Andreu de Palomar, núm. 321 desembre 1991 pàgina 10 es diu : " Un estudi de la Conselleria de Cultura diu que sant Andreu no té mil anys i que sant Andreu no és el patró del nostre poble, (Sant Andreu de Palomar, avui barri de Barcelona) sinó Sant Galderic".

No obstant, aquest fet ha passat molt desapercebut perquè encara hi ha " poders fàctics" que no volen parlar-ne. A vegades em pregunto si és que Sant Galderic comporta desvetllar una concepció cristiana que els poders fàctics que van imposar el seu criteri en el Concili de Trento volem mantenir amagada perquè el poble no es desperti i s'adoni d'algun engany. I, em responc que, es molt probable que sigui així. Sant Galderic va viure en terres de cristians albigesos, càtars i cabalistes cristians.

Molt pocs municipis tenen carrers i places amb el nom dedicat a honorar la memòria de "Sant Galderic". Perpinyà la capital de la Catalunya Nord, l'ha conservat sempre com a patró de la ciutat. Sempre que hi ha hagut als Països Catalans ocasió de parlar i actuar en plena llibertat, com és el cas de la Renaixença, la Mancomunitat o la República, s'ha desvetllat l'interès per la devoció i la restitució del culte a Sant Galderic.

Entre els pobles que han restituït el culte a Sant Galderic, en els darrers temps, tenim els següents:

La Tallada d'Empordà, Porqueres (al costat del llac de Banyoles, encara que no hi he trobat els seus goigs a l'església), Ulldemolins, santuari de Nostra Senyora del Mont, santuari de Solius (on es pot veure probablement la imatge més autèntica del sant), església de Sant Pau del Camp de Barcelona (on hi hagueren les relíquies dipositades i cada anys s'hi celebra una missa el 16 d'octubre), a Gallifa, a Sant Pol de Mar (li han dedicat una font), a Palau de Plegamans (hi té un carrer, però, a nivell oficial, celebren com a festivitat "Sant Isidre"), a Mataró (hi han ficat una imatge a

l'església), a Espinalbet (prop de l'emblemàtic Pi de les Tres Branques i el santuari de Queralt de Berga., li han dedicat un mural a la façana d'una masia), a Barcelona (li han dedicat una plaça al costat del mercat de la Boqueria a prop de la Rambla), ...Malgrat que alguns bisbes han beneït imatges i alguns Consellers d'Agricultura de la Generalitat han assistit a diversos actes d'homenatge a Sant Galderic, encara manca el reconeixement institucional i popular que es mereix un sant nacional, el sant que representa aquella "veritable protecció i intel·ligència" de la que ens parla E.C. Agrippa en el llibre abans esmentat, en el sentit de "geni " o "guia espiritual nacionalista".

La llegenda de Sant Galderic

De Sant Galderic s'expliquen gran quantitat de llegendes, algunes d'elles, recollides en el Costumari Català de Joan Amades, les quals, en alguns casos, serveixen de tema artístic a molts retaules d'esglésies, com és el cas del retaule de l'església de Sant Pere de Prada de Conflent prop d'on es troba el Museu Pau Casals. Totes les llegendes que entronquen amb la cultura "Tradicional" , encara que el seu llenguatge pugui semblar, a vegades, forassenyat i sense sentit, transmeten unes ensenyances "esotèriques", un sentit amagat que s'entén quan es posa dins les seves pròpies coordinades culturals, amb els simbolisme i llenguatge corresponents. Són, doncs, un camí esotèric, una ensenyança que en guia , i per tant ens ajuda, per a fer un camí interior i a exterioritzar-lo per mitjà dels nostres comportaments, personals i nacionals.

Una d'aquestes llegendes, ens diu que, Sant Galderic, és el suplent de Sant Pere a la Porta del Cel. Quan per una causa o altra Sant Pere no pot exercir el seu càrrec, Sant Galderic ocupa el seu lloc i s'ocupa de la feina que s'ha de fer a l'entrada del cel. Una vegada Sant Pere va demanar a Nostre Senyor que li donés 7 dies de festa per a poder venir a passar una setmana a Barcelona; Déu li va concedir permís i Sant Galderic va fer-se càrrec de la porteria. Això passava pels voltants de Nadal. A Barcelona, Sant Pere, li va agradar tant el què hi trobava – entre altres coses, una funció teatral d'Els Pastorets -, que va decidir quedar-s'hi una setmana més, fins a 14 dies. Passada una setmana, però, Nostre Senyor va anar a la Porta del Cel per saber com havia anat l'estada a Barcelona, i en veure que no havia tornat, digué a Sant Galderic que no el deixés entrar, puix, ja havien tocat l'Àngelus i, passada aquella hora, les portes del cel no s'obrien per a ningú. Mentrestant Sant Galderic es cuitava de la Porta del Cel, els negocis de la pagesia occitana i catalana anaven molt malament. Moltes fonts s'havien estrocat, alguns rius s'havien eixugat, les pedregades havien fet malbé les collites de fruita i altres productes

del camp, els conreus patien set, les plagues de virus microbiològics mataben les plantes i els arbres, ... Quant va tornar Sant Pere a ocupar-se de la Porta del Cel, Sant Galderic va tornar a ocupar-se de les terres occitanes i catalanes i quan va veure els mals que afectaven aquelles terres, de seguit va obrir les aixetes de l'aigua i va fer tot el que calia perquè tornés la prosperitat a les terres de Catalunya on s'hi havia d'encarnar i fer-se present la catalanitat, i també – segons com es miri – l'occitanitat doncs, les terres d'Occitània, també són terres pirinenques.

Potser podríem relacionar aquesta llegenda amb el relat bíblic que ens parla dels períodes de les 7 vaques primes i les 7 vaques grasses d'Egipte i els cicles còsmics d'alguns relats presents a diverses cultures? Quan llegeixo el què està passant actualment a nivell polític amb la cultura i la llengua occitanes i catalanes, i a nivell ecològic, amb els rius i els pagesos dels Països Catalans i Occitània, em pregunto: Torna a estar Sant Galderic absent?

Com he dit abans, la seva presència a Occitània i els Països Catalans no es nota com s'hi hauria de notar si hi fos present. En canvi, si que s'hi nota als Països Catalans, la presència de "San Isidro", el sant espanyol de Madrid. I, a Occitània, sí que s'hi nota la presència d'un sant francès de París.

Una vegada vaig pensar que seria bo posar-li al camp de F. C. Barcelona, el nom de "Sant Galderic". No seria el primer camp de futbol que porta nom de sant. Tenim exemples com: a la Corunya que li han posat "San Lázaro", a Milan, "San Siro", a Paris "Saint Germain", a Bilbao "San Mamés",.... Molts estadis de futbol porten noms de sants. Per què no pot portar un nom de sant català l'estadi del F. C. Barcelona? No donaria així imatge de catalanitat i seria conseqüent amb allò de ser "més que un cub"? No obstant, hi ha el nom d'un sant, encara més apropiat que Sant Galderic per posar-lo al nom de l'estadi del "Barça", del qual parlaré en un altre article, més endavant.

Celebracions i tradicions associades a Sant Galderic

A Sant Galderic també se'l reclamava per les malalties de la vista. En aquesta llegenda també s'hi pot trobar un sentit esotèric relacionat amb la iniciació, el despertar espiritual, allò que també se'n diu "néixer de dalt".

Els goigs, ens diuen el següent: *" Per Vós, els malalts salut / cobren, i els cecs vista; / els bons soldats, la conquesta; / del cel, paraula los muts; / los gran pecadors, virtuts, / i els menyspreats, llaors"*

Quan la pagesia catalana el venerava, fins a la primeria del segle XVII en que va començat a ser substituït per l'espanyol "San Isidro", cada any organitzaven una peregrinació que anava des del seu sepulcre, en el monestir de Sant Martí del Canigó, tot passant per les muntanyes i els pobles dels Pirineus fins arribar a la mar Mediterrània, després de passar per Perpinyà, en un lloc conegut amb el nom de les Tres Maries a la zona de la "Camarga".

Una vegada arribats al mar, una urna amb les seves relíquies, en solemne cerimònia ritual, era introduïda en el mar per tres vegades i per tres persones honorables en representació dels tres braços socials de la nació - burgès, mercader i treballador -, els quals acompanyats de la clerecia, un cop realitzat el ritual, la retornaven al monestir de Sant Martí del Canigó, la muntanya sagrada, bressol de la Catalanitat, molt ben mitificada pel poeta Jacint Verdaguer. I, això es feia en processó d'anada i tornada, - des del Canigó fins a Perpinyà, i de Perpinyà fins al Canigó -, itinerari que té 70 quilòmetres i que es feia amb una durada de 40 dies.

Donat que a Sant Martí del Canigó hi havia el culte a Nostra Senyora del Canigó i s'anava al mar on hi havia el culte a Nostra Senyora del Mar, i que originàriament ambdues eren verges negres - amb tot el simbolisme que representen en relació a la deessa Isis i la sefirah Binah de l'Arbre de la Vida dels cabalistes, podríem dir que aquesta història té una interpretació esotèrica, que es pot relacionar amb les tradicions culturals que estableixen un diàleg natural entre els aspectes o factors, masculí de la muntanya i femení del mar en l'obra de la Creació.

Durant la processó, en els cims del Pirineus, s'encenien gran fogueres per avisar-se d'un poble a l'altre i alguns assistents portaven de nit torxes enceses. Avui es podria recuperar fent-ne una bonica ruta de turisme amb un contingut cultural catalanista i probablement esotèric, molt interessant i afavoridor d'allò que fa referència a la causa nacional dels Països Catalans i d'Occitània. De fet, es fa quelcom semblant amb la "Flama del Canigó" però amb contingut, potser més reduït que no pas el que tenia la llegenda.

La gent que assistia a aquesta processó anava tota vestida de flors, fulles i altres ornaments vegetals. Els homes duïen una "agullada" - bastó per atiar els bous -, amb el mànec guarnit amb flors i un pom al capdamunt tocant la punxa. Les dones anaven vestides de blanc i amb garlandes i motius florals escampats per la roba. Un cop obtinguda la gràcia feien presentalles als sant, que sempre consistien en fruits de la terra, segons el moment de l'any. Eren dipositades al damunt de l'altar als peus de la imatge del sant.

Tot això, la peregrinació, el cerimonial de la introducció de les relíquies al mar, i la festiva celebració de les ofrenes de flors es feia enlairant milers de senyeres – banderes catalanes amb els característic i també significatiu, 4 pals catalans -. L'any 1470 s'aplegaren a la platja de les Tres Maries més de vint-i-vuit senyeres de diverses parròquies. A més, d'altres banderes de diverses agrupacions culturals i personals.

Durant la festa es ballava "el Ball de Sant Galderic" o "Ball de les Coques". Les colles, integrades pe les "pavordes" que anaven de tres en tres, acompanyades d'una "cobla" i seguides d'un estol de "fadrins" que duien "atxes de vent", tocaven el pandero i cantaven. Les pavordes anaven a les taules i requerien de paraula als convidats per treure'ls a ballar. Els balladors portaven un vestit blanc amb una faixa vermella, els caps de la qual penjava graciosament d'un costat. En el cap portaven la còfia o "liligassa rossellonesa". Després del ball i durant el ball, es solia menjar la coca típica que era "la coca d'oli" o "coca de panoli" i entre rialla i rialla es tararejava la música dels diversos goigs de Sant Galderic que s'havien estat cantant durant la peregrinació per les muntanyes i la cerimònia del ritual a la vora del mar.

Jordi Salat
josalort@hotmail.com

OBSERVACIÓ

Les persones i entitats que vulguin col laborar en la promoció d'una ruta de turisme cultural entre Catalunya i Occitània que porti el no de *Ruta de sant Galderic*, una ruta que anirà des de l'església romànica de Sant Pau del Camp de Barcelona (Catalunya) – església relacionada amb sant Galderic -, i arribarà fins al municipi occità de sant Galderic (Occitània) amb punt de trobada a Ripoll, poden posar-se en contacte josalort@hotmail.com